

Adam Wójcik - Łużycki

**KLASZTOR DOMINIKANÓW
W TARNOBRZEGU**

Adam Wójcik - Łużycki

**KLASZTOR
OO. DOMINIKANÓW
W TARNOBRZEGU**

MHMT 2006

Biblioteczka Dziejów Tarnobrzega
Tomik 2
Wydano z pomocą
Towarzystwa Przyjaciół Tarnobrzega

25657 ca

ISBN 83-88660-21-7

28258

271(438) "10/19"

Skład i druk
Andrzej Kaczorowski
Muzeum Historyczne m. Tarnobrzega
ul. Pawłowskiego 14, 39-400 Tarnobrzeg
e-mail: mhmt@onet.pl, tel./fax 015 823 79 99

Najcenniejszym - obok zamku w Dzikowie i kościoła w Miechocinie - zabytkiem Tarnobrzega jest klasztor OO. Dominikanów. Jego historia wiąże się ściśle z cudownym obrazem Matki Boskiej Dzikowskiej. To dzieło nieznanego malarza niderlandzkiego z I połowy XVI wieku, namalowane na płótnie przedstawia Świętą Rodzinę ukazaną na tle fantastycznego pejzażu, nieznanymi drogami trafiło do zamku Tarnowskich w Dzikowie w latach sześćdziesiątych XVII wieku. Niezwykłe wydarzenia i liczne łaski, jakich doznawali modlący się przed obrazem wiszącym w kaplicy zamkowej wierni, zwróciły uwagę władz kościelnych. Praca specjalnej komisji i jej raport zakończone zostały dekretem uznającym obraz za cudowny, podpisanym przez biskupa An-

Cudowny obraz Matki Boskiej Dzikowskiej

drzeja Trzebieckiego 11 listopada 1675 roku w pałacu biskupów krakowskich w Kielcach. W roku następnym właściciele Dzikowa Zofia i Jan Stanisław Tarnowscy podjęli decyzję o budowie klasztoru i sprowadzeniu Dominikanów dla sprawowania przez nich opieki nad cudownym obrazem.

W ciągu niecałych dwóch lat wzniesiono drewniany kościół i budynki klasztorne, lokalizując je w sąsiedztwie tarnobrzeskiego rynku. 20 maja 1678 roku cudowny obraz Matki Boskiej Dzikowskiej został uroczystie przeniesiony z zamkowej kaplicy do dominikańskiej świątyni.

Z końcem XVII wieku rozpoczęto budowę obecnego, murowanego zespołu klasztornego. Plany kościoła, który w stanie surowym stanął w roku 1698, sporządził Jan Michał Link, autor wielu świątyń z terenu Polski południowo-wschodniej. Kiedy w roku 1704 spłonęła drewniana świątynia, ów nowy kościół murowany konsekrował biskup Franci-

*Klasztor OO. Dominikanów w Tarnobrzegu
od strony ogrodu*

szek Biegański. Wyposażanie świątyni trwało wiele lat. Wspaniały ołtarz główny wypełniający ścianę szczytową prezbiterium, dzieło mistrzów lwowskich, stanął w 1755 roku. Ostatecznie dekorowanie i wyposażanie świątyni zostało ukończone w 1782 roku.

Kościół Dominikanów w Tarnobrzegu p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny został zbudowany na rzucie prostokąta jako bu-

dowla jednonawowa, z nieco węższym od nawy prezbiterium, zakończonym prostą ścianą, nakrytą sklepieniem kolebkowym. Od strony północnej dobudowano zespół klasztorny składający się z trzech piętrowych skrzydeł tworzących wraz z kościołem czworobok, zamykający wewnętrzny dziedziniec. Kościół nakryty dwuspadowym dachem na wysokości ściany tęczowej otrzymał wysoką sygnaturkę.

W październiku 1734 roku w tym właśnie kościele klasztornym toczyły się obrady delegatów wszystkich 39 województw i ziem Rzeczypospolitej, których rezultatem było zawiązanie i zaprzysiężenie 5 listopada 1734 roku przed cudownym obrazem Matki Boskiej Dzikowskiej, Konfederacji Generalnej, która do historii przeszła pod nazwą "Konfederacji Dzikowskiej". Należy pamiętać, że Konfederacja Dzikowska stawiająca sobie za cel obronę króla Stanisława Leszczyńskiego i praw Rzeczypospolitej była pierwszym ruchem niepodległościowym w dziejach Polski.

Obraz wotywny z klasztoru OO. Dominikanów

Od chwili założenia klasztoru był on miejscem żywego kultu Matki Boskiej Dzikowskiej. Świadczy o tym choćby książka napisana przez o. Wawrzyńca Święckiego "Wonność Roze Yerychontskiej lubo łaski, dary..." wydana w Krakowie w 1686 roku i opisująca nie tylko historię cudownego obrazu, ale i łaski doznawane przez wiernych za jego sprawą. Na wyjątkowy charakter tego miejsca zwracali też uwagę konfederaci dzikowscy, nawet w tekście roty składanej przed ołtarzem przysięgi.

Kościół klasztorny sukcesywnie był upiększany i wyposażany w cenne sprzęty. Np. w 1755 roku cudowny obraz otrzymał srebrną sukienkę wykonaną przez znanego złotnika gdańskiego Jana Gotfryda Glaubitza. Tego samego też roku, w centrum ustawionego w tym czasie ołtarza głównego, stanęło wykonane ze srebra, efektowne tabernakulum ze sceną Zwiastowania, ufundowane przez ówczesnego przeora, o. Bazylego Barskiego. W 1767 roku tabernakulum otrzymało, również

Kościół klasztorny OO. Dominikanów

srebrne, zwieńczenie. Jego fundatorem był o. Andrzej Grzegierski. Pół wieku później, w roku 1817, do bocznego ołtarza trafił krucyfiks pochodzący z dawnej kaplicy króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, mieszczącej się w zamku królewskim w Warszawie. Krucyfiks ten kupił i ofiarował do klasztoru Jan Feliks Tarnowski.

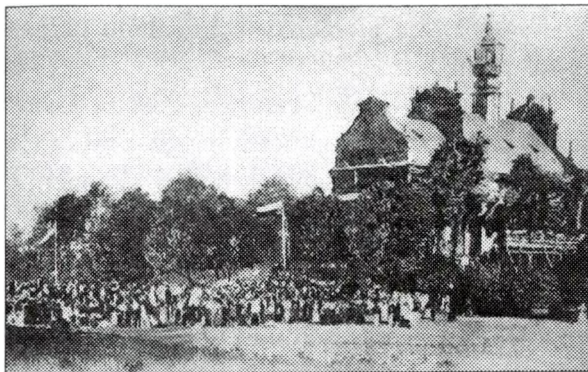
Po utracie przez Polskę niepodległości dzikowskie sanktuarium przyciągało wielu wiernych, zwłaszcza z Galicji, tym bardziej, że wobec utrudnień stwarzanych przez zaborcze kordony w pielgrzymowaniu np. na Jasną Górę, chętnie kierowali się do Tarnobrzega. Zachowały się też relacje mówiące o zatrzymaniu się w Dzikowie flisaków spławiających Wisłą towary.

Wizerunek Matki Boskiej Dzikowskiej stał się znany i popularny. Przejawem owej popularności jest choćby to, że motyw dzikowskiej Madonny stał się jednym z głównych w polskiej sztuce ludowej XIX i początków XX

wieku. Warto też dodać, że w tym okresie powstało wiele znanych pieśni ku czci Matki Boskiej Dzikowskiej.

Z końcem XIX wieku rozpoczęto starania o koronację cudownego obrazu dzikowskiego. Remontowano kościół i klasztor, wyposażano świątynię. 8 września 1904 roku miała miejsce wielka uroczystość koronacji obrazu Matki Boskiej Dzikowskiej. Na uroczystość nałożenia koron, ofiarowanych przez papieża, przybyło około stu tysięcy pielgrzymów ze wszystkich zaborów, jak również wielu dostojników kościelnych, m.in. arcybiskup obrządku ormiańskiego Józef Teodorowicz. Msza koronacyjna została odprawiona na błoniach za klasztorem. Koronacji obrazu dokonał biskup przemyski, Józef Sebastian Pelczar (kanonizowany kilka lat temu przez papieża Jana Pawła II).

Popularność cudownego obrazu Matki Boskiej Dzikowskiej oraz wzrost liczby mieszkańców Tarnobrzega sprawiły konieczność

Uroczystości koronacyjne 8 września 1904 roku

rozbudowy niewielkiej świątyni klasztornej. Stosowny projekt opracował znany architekt lwowski, prof. Jan Sas - Zubrzycki. Do istniejącej nawy dobudowano od wschodu nową, niższą nawę, zaś dodatkowa nawa od strony zachodniej powstała za sprawą adaptacji sąsiadującego dotąd z kościołem korytarza klasztornego. Od strony miasta prof. Zubrzycki zaprojektował okazałą kruchtę, flankowaną dwiema potężnymi wieżami. Rozbudowa została zrealizowana w 1912 roku.

Wskutek braku pieniędzy wzniesiono jednak tylko jedną wieżę.

Podczas I wojny światowej kościół klasztorny został zbombardowany przez wojska rosyjskie. Uszkodzone zostały wtedy sklepienia, wieża i ściana szczytowa, zniszczeniu uległy organy i inne elementy wyposażenia świątyni.

Pod koniec lat dwudziestych XX wieku nieznanymi sprawcami dokonano kradzieży koron z cudownego obrazu. We wrześniu 1933 roku odbyła się druga koronacja. Uroczystość miała tym razem miejsce na łące wymysłowskiej, a koronatorem obrazu był biskup przemyski, Franciszek Barda. Także i te korony zaginęły, gdyż we wrześniu 1939 roku, w obawie przed ewentualną profanacją ze strony hitlerowców, zostały wywiezione do Żółtkwi, skąd nigdy już nie powróciły. Starania podjęte o kolejną koronację zakończyły się sukcesem dopiero w roku wielkiego jubileuszu państwa i Kościoła polskiego. 8 września 1966 roku cudowny obraz Matki Boskiej

Dzikowskiej został ukoronowany przez Prymasa Tysiąclecia, kardynała Stefana Wyszyńskiego. Dzień później, 9 września 1966 roku uroczystości koronacyjne zakończyły się sumą odprawioną przez metropolitę krakowskiego, kardynała Karola Wojtyłę. Przyszły papież Jan Paweł II odwiedził dzikowskie sanktuarium raz jeszcze, 19 grudnia 1976 roku, kiedy obchodzono 300-lecie tarnobrzeskiego klasztoru Dominikanów.

W kościele klasztornym, obok wspaniałego ołtarza głównego znajdują się jeszcze interesujące ołtarze boczne oraz ambona, nawiązujące swoją formą do wspomnianego ołtarza głównego. W prezbiterium zwraca też uwagę neorenesansowy nagrobek Juliusza Tarnowskiego (1840-1863), który zginął w powstaniu styczniowym, zaś na ścianach liczne tablice epitafijne Tarnowskich, pochowanych w rodowej krypcie pod kościołem klasztornym.

W prawej nawie bocznej ustawiony jest marmurowy ołtarz z XIX wieku, który kiedyś

stał w kaplicy zamkowej w Dzikowie. Nad nim znajduje się obraz Pana Jezusa Miłośniergo w wersji znanej z objawień św.Faustyny Kowalskiej.

Teren otaczający kościół i trzy skrzydła klasztorne to dawny cmentarz, na którym grzebano zmarłych od końca XVII do początku XIX wieku. Jedyną widoczną po nim pozostałością są kamienne krzyże nagrobne stojące tuż przy ścianie bocznej prezbiterium, a przypominające twórców kolekcji dzikowskiej - Walerię i Jana Feliksa Tarnowskich oraz ich synową i syna - Gabrielę i Jana Bogdana.

Po przeciwnej stronie, obok budynku za-plecza klasztoru, stoi niewielki kościół wzniesiony w latach 70-tych XX wieku. Jest on pamiątką czasów, kiedy władze państwowe nie chciały wrazić zgody na budowę nowej świątyni, mimo wzrastającej wówczas liczby mieszkańców Tarnobrzega.

Miejska Biblioteka Publiczna
im. dr Michała Marczaka w Tarnobrzegu
"Czytelnia Główna"

14 021 955

-
- ❖ *Kolekcja dzikowska hr. Tarnowskich*
 - ❖ *Dzieje zamku w Dzikowie*
 - ❖ *Herb Leliwa*
 - ❖ *Zawody uprawiane w dawnym Tarnobrzegu*
 - ❖ *Tarnowscy na Dzikowie*
 - ❖ *Stanisław Jachowicz*
 - ❖ *Bibliotekarze dzikowscy*
 - ❖ *Grupa tarnobrzaska kultury łużyckiej*
 - ❖ *Tarnobrzaskie Zagłębie Siarkowe*
 - ❖ *Ceramika miechocińska*
 - ❖ *Jan Słomka i jego dzieło*

w przygotowaniu:

- ❖ *Wojciech Wiacek*
- ❖ *Michał Marczak*
- ❖ *Klasztor Dominikanek w Wielowsi*
- ❖ *Początki miasta Tarnobrzega*
 - ❖ *Stanisław Tarnowski*
- ❖ *Tarnobrzaskie tradycje literackie*